

BÁTORÍTÓ NEVELÉS A BÖLCSŐDÉBEN

Neszt Judit

Alapismereti és Szakmódszertani Tanszék, Tanítóképző Főiskolai Kar,
Kecskeméti Főiskola, Magyarország

Kulcsszavak:

bölcsőde
nevelés
individuálpszichológia
bátorító nevelés

Keywords:

encouraging education,
encouragement,
early childhood care,
natural and logical
consequences

Cikktörténet:

Beérkezett: 2015. október 15.
Átdolgozva: 2015. november 31.
Elfogadva: 2016. február 10.

Összefoglalás

A gyermeknevelés régi módszerei (szidás, feddés, fenyegetés stb.) nem csak elavultak, de legtöbbször károsak is a gyermek személyiségére. Szükséges tehát egy olyan módszer, mely hatékonyan biztosítja az intézményi közegben a kisgyermek fejlődéséhez a nyugodt légkört, mely megerősíti őket kibontakozó félben levő egyéni törekvéseikben. A bátorító nevelés technikája Magyarországon kevéssé ismert a bölcsődei gondozónők és a szülők körében. Kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a bölcsődei nevelés módszertanába mely elemei illeszthetők, ezek hogyan hatnak a gyermek viselkedésére, a kisgyermeknevelő hallgatók számára mennyire okoz nehézséget a technika elsajátítása és alkalmazása.

Abstract

Encouraging education shows us how to know and understand the child, its behavior, and the environment in which the given behavior occurs. Helps to understand the essentials, not just see what child is doing but to know why. We will be able to take in account that the behavior is not just a reaction, but it is making place for itself in the world. Its basic, that child has to be encouraged. We have to avoid punishment and praising, but to accept the natural and logical consequences.

---

1. Bevezetés

Sokféle érzelmi hatás éri a gyermekeket a családban, ahol lehetőségük nyílik megtapasztalni a szülő szeretetét, bátorítását, bizalmát, megismerik a szabályokat. Vagy épp ellenkezőleg, megélik a szeretetlenséget, az elhanyagolást, a szabályok nélküli lét bizonytalanságának érzését. Az első intézményes közegben, a bölcsődében, a családban megtapasztalt jó hatások megerősítése, a rossz tapasztalatok ellensúlyozása, korrigálása fontos feladat. Ehhez hívtuk segítségül az individuálpszichológiai szemléletű bátorító nevelés módszerét, a bölcsődei nevelés módszertani szabályaival összhangban. A módszereket a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Karának kisgyermeknevelő felsőfokú szakképzésében, majd felsőoktatási szakképzésében oktattuk a leendő kisgyermeknevelők számára, akiknek szakmai gyakorlatuk során alkalmuk nyílt a módszer kipróbálására. Tapasztalataikat később szintetizáló szemináriumokon összegeztük.

2. A bátorító nevelés szerepe a biztonságérzet megteremtésében

A bátorító nevelés Alfred Adler individuálpszichológiáján alapuló nevelési módszer, mely a helytelen magatartás kialakulásának megelőzését tartja fontosnak. Alapelvei:

- Megismerni és megérteni a gyermeket, magatartását és azt a környezetet, amiben megjelenik az a viselkedés.

- Értetni a lényegét, nem csak azt, hogy mit csinál, hanem azt is, hogy mi a magatartásmód célja
- Minden ezzel összefüggésben lévő lényeges és lényegtelen magatartást regisztrálni
- Figyelni az ismétlődő magatartásbeli sémákra
- Figyelembe venni a gyermek fejlettségét
- Figyelembe venni, hogy a magatartás nem csak reakció, hanem ezzel helyet teremt magának a világban is [1]

Ahhoz, hogy valaki kisgyermeket neveljen, nem kell előképzettség, nem kell tanfolyamokra járni, de még egy könyvet sem kell elolvasni. Mindenki tud kisgyermeket nevelni. Ezt a tényt látszik alátámasztani minden szülő. Az már más kérdés, hogy laikus nevelőként jól – rosszul teszi a dolgát, leginkább a szüleitől kapott minta alapján. „Ha a gyermeket neveljük, azt tanulja, hogyan neveljen”. [2] Tehát nem mindegy, hogy a gyermek már első életéveiben is milyen neveléssel találkozik. A kisgyermeknek a megfelelő kibontakozásához szüksége van a felnőttek védelmére, szeretetére, segítségére, arra hogy szeressék, komolyan vegyék és segítsenek neki eligazodni a világban. Azonban ha ezt nem kapja meg, szükségleteinek kielégítése helyett frusztrálják, megverik, büntetik, elhanyagolják, akkor a gyermek integritása tartósan sérül. [3]

A gyermek biztonságérzetének megteremtése az első és legfontosabb feladat a bölcsődei nevelés során. Ezt a célt szolgálja a családlátogatás, mely lehetőséget nyújt a gyermeknek, hogy saját biztonságos közegében ismerkedjen meg leendő kisgyermeknevelőjével. Ez nagy segítségünkre lesz a későbbiekben a beszoktatáskor. Szerencsés, ha a kisgyermeknevelő a gyermeknek valamilyen saját kezűleg készített apró ajándékot visz, ami esetleg utal valamilyen formában a bölcsődére, vagy a gyermek bölcsődei jelére. A gyermek az ajándékot a szeretet megnyilvánulásaként éli meg, így segít a kisgyermeknevelőnek saját maga elfogadtatásában.

A családlátogatás során alkalmunk nyílik továbbá a családkonstelláció vizsgálatára, mely megmutatja, hogy a gyermek milyen helyet foglal el a családban, magatartásával milyen szülői reakciókat vált ki. A családlátogatás során tapasztaltak a későbbiekben segítenek a kisgyermeknevelőnek megérteni a gyermek viselkedését a bölcsődében. [4]

A beszoktatás során a gyermek bölcsődei biztonságérzetének megteremtése a szülőről való leválással párhuzamosan, fokozatosan történik. Fontos, hogy már az első perctől kezdve alkalmazzuk a bátorító nevelés módszereit, melyet már a csoportszobába való első belépéskor megkezdünk. Minden egyes alkalommal egyénre szabott bátorító szavakkal fogadjuk a gyermeket, melyek érzékeltetik, hogy közénk tartozik, figyelünk rá, fontos a számunkra, vártuk és örülünk, hogy megérkezett. (Pl.: Örülök, hogy megérkeztél! Milyen szép új frizurád van! De aranyos mackót hoztál magaddal!)

A biztonságérzet másik alapvető feltétele a bátorító nevelés elmélete alapján a jól szabályozott napirend, mellyel sok gyermek a bölcsődében találkozik először. Azok a gyermekek, akiknek az otthoni élete nem napirenddel szabályozott, állandó bizonytalanságban élnek, nem tudhatják, mikor mi következik, mi vár rájuk. Ezt a bizonytalanságot fokozza, hogy a kisgyerekeknek még nem alakult ki az időfogalmuk, az idő múlását a tevékenységek állandó, ritmikus egymásutániségében mérik. Így ha a kisgyermek nem tudja, mikor mi következik a nap folyamán, elbátortalanodik, mely megmutatkozik viselkedésében is. Gyakran akaratos, zavaró magatartást mutat, vagy éppen hisztivel reagál a felnőtt kérésére, utasítására. A bölcsődei napirendben a bizonytalanságérzetet felváltja a bizonyosság. Ezért a bátorítás alapelveinek megfelelően nem tehetünk váratlan dolgokat, nem alakíthatjuk át a napirendet kényünk-kedvünk szerint, az esetleges változásokra a gyermekeket jó előre fel kell készíteni. A stabilitást szolgálja továbbá a jól kialakított gondozási sorrend, melyet a bölcsődések nagyon gyorsan megtanulnak, így minden gondozási tevékenységnél pontosan tudják, mikor kerül rájuk a sor, nem türelmetlenkednek, nyugodtan játszanak a sorukra várva.

3. A módszer alkalmazása különböző nevelési helyzetekben

A módszer alkalmazásának kipróbálását hat héten keresztül, a reggeli gondozási tevékenységekben és a szabad játék során végeztük, húsz bölcsődei csoportban, húsz hallgató bevonásával. A bölcsődei csoportok száma változó volt, mindösszesen 123 gyermeket érintett, típegő és nagycsoportban (2-3 éves gyermekek). A hallgatók a felmerülő pedagógiai szituációkban a bátorító nevelés módszerét alkalmazták, a gyermekek reakcióit pedig jegyzőkönyvezték. A jegyzőkönyv vezetésében segített a párban dolgozó hallgatótársuk, valamint szükség szerint a gyakorlatvezető kisgyermeknevelő. A jegyzőkönyvek alapján beszámolót készítettek minden héten, melyet hetente megbeszélés keretében elemeztünk, ennek alapján további módszerek alkalmazását javasoltuk az egyes szituációkkal összefüggésben, figyelembe véve a gyermekek szükségleteit.

„A gyermek fejlődéséhez alapvető feltétel a felnőtt őszinte érdeklődése, figyelme, megbecsülése, a kompetenciájának elismerésén alapuló választási lehetőség biztosítása az egyes élethelyzetekben, a pozitív megnyilvánulások támogatása, megerősítése, elismerése.” [5] Ennek megfelelően a bölcsődei nevelés során a gyermeknek az individuálszichológiai nevelési szemlélettel összhangban választási lehetőséget biztosítunk minden tevékenységben. Segítséget nyújtunk a választáshoz kérdéseinkkel, különböző tevékenységek felkínálásával, vagy akár azzal is, ha megértjük, a gyermek nem kíván aktívan részt venni valamely tevékenységben, inkább egy kis szeretetre, babusgatásra vágyik. Ilyenkor felkínáljuk neki a választás lehetőségét, hogy a pihenősarokba elvonulva egyedül pihenjen a kedvenc mackóját, vagy az átmeneti tárgyat ölelgetve, vagy inkább egy kis babusgatásra vágyik, és az ölkben érezni jól magát. Ebben segítségünkre lehetnek a gyermek érzelmeire vonatkozó kérdések is. (Pl.: Fáradt vagy? Szomorú vagy? Unatkozol? Mit szeretnél inkább?)

A bölcsődéskor az önállósodási törekvések kezdetének ideje. Sok kisgyermek ilyenkor szívesen próbálkozik az önálló öltözködéssel, az önkiszolgálás alapjaival. Nagyon fontos, hogy a kényeztetés – bár a családban gyakran előfordul-, az intézményes nevelésben ne kapjon szerepet. Azt, amit a gyermek képes egyedül is végrehajtani, hagyjuk, hadd csinálja, próbálkozzon, fejlődjön. Minden esetben kínáljuk fel tehát a gyermeknek a próbálkozás lehetőségét (Szeretnéd egyedül felvenni a cipődet?), és biztosítjuk az ehhez szükséges időt is. Ezt a napirend kialakításakor figyelembe kell vennünk. Ha a gyermek nem él a lehetőséggel igyekezzünk kompromisszumot kötni. (Pl.: Segítek felhúzni a jobblábas cipőt, te próbáld meg egyedül a balt!) Ilyenkor a bátorító nevelés módszerének megfelelően biztosítanunk kell a gyermeket arról, hogy képes a tevékenység végrehajtására (Tudom, hogy meg tudod csinálni! Biztos vagyok benne, hogy képes vagy rá!), ha sikertelen a kísérlet nyugtassuk meg, biztosítjuk arról, hogy ha többször próbálkozik biztosan sikerülni fog neki is.

Nem megfelelő nevelői eljárás – bár gyakran az időhiány miatt előfordul - ha azt a tevékenységet, amire a gyerek kisebb-nagyobb erőfeszítés árán képes lenne, a kisgyermeknevelő elvégzi helyette. Ha a gyermek megpróbálja kikövetelni hogy a feladatot végezzük el helyette és támogatjuk követelözését, akkor a követelözés nem csökken idővel, hanem egyre inkább fokozódik. Dreikurs ezt a gyermeket hasznos passzív konstruktívként jellemzi, akinek a célja a hatalom megszerzése a felnőtt felett. Ilyenkor a gyermek saját feltételezett képtelenségét (Nem tudom megcsinálni!) arra használja, hogy a kisgyermeknevelő kiszolgálja. Amennyiben a kisgyermeknevelő ezt megtagadja, biztosítván a gyermeket képességéről, akkor nagyon hamar önállóvá válik. [6]

Az individuálszichológia szemlélete szerint a gyermek a magatartásával nem csak reagál egy helyzetre, hanem ezzel helyet is kíván teremteni magának a világban. A kisgyermeknevelőnek látnia és értenie kell a viselkedés hátterében megbúvó törekvéseket. A zavaró magatartás mögött mindig valamiféle motiváció áll, mely lehet a nevelő figyelmének megszerzésére, a felnőttön vagy a társakon való uralkodás vágya, esetleg a bosszúállás. Ezért a gyerek magatartását pszichológiai vonatkozásban kell elemeznünk, így megértjük és megfelelően tudunk reagálni rá. Nincs értelme a „Miért?” jellegű kérdéseknek, mert azok a bölcsődés korú gyermek esetében nem előreutatóak. Komoly nehézséget okozott a „Miért...?” típusú kérdések elhagyása hallgatóink számára, annak

ellenére, hogy ezt a bátorító nevelés órákon gyakoroltuk. Meg kellett tanulniuk az indítékokat más kérdésekkel feltárni. (Pl: Kire haragszol? Szeretnéd, ha rád figyelnek? Szeretnéd, hogy XY veled játsszon?) Ennek elsajátítása és begyakorlása viszonylag hosszú folyamat volt a hallgatók számára. A gyermekek megismerése, viselkedésük elemzése nagy gyakorlottságot kíván, még úgy is, hogy a gyakorlatvezető kisgyermeknevelők folyamatosan segítették hallgatóinkat háttér-információkkal ebben.

Ha nem ismerjük a gyermeket, nem érthetjük a viselkedését sem. Ha csak a viselkedés felszíni jegyeire reagálunk, akkor nem érthetjük meg az indítékokat sem. Az IP alapján gyakran a magyarázat egyszerűbb, mint gondolnánk. Egyik bölcsődei látogatásom során az egyik kisgyerek társával egy csodaszép hatalmas tornyot épített, amit aztán nagy robajjal összedöntöttek, hangos erőltetett nevetés kíséretében. Adhatja magát a következtetés a romboló tevékenységből, hogy a gyerekek agresszívek, szándékosan rosszkodnak. A viselkedés hátterében azonban a figyelemfelkeltés igénye állt. Ebben a helyzetben a kisgyermeknevelőnek tisztában kellett lennie ezzel a céllal, és olyan tevékenységet kellett felkínálnia a gyermekek számára, melyben tevékenységük sikerével tudták felhívni a figyelmet magukra, nem a zavaró magatartás által.

„Az a gyermek akivel gondok vannak, mindig elbátortalanodott gyermek...”[7] Ezeknek a gyermekeknek nem dorgálásra, büntetésre van szüksége, hanem az önmagukba vetett hitük megerősítésére, a kompetensség érzésére. Ezt a célt szolgálja a bátorító nevelés technikája. Nagyon fontos, hogy kerüljük a büntetést és a fölösleges dicsérgetést, nevelésünkben a megerősítés játsszon fontos szerepet. Állhatatosnak kell maradnunk nevelési tevékenységünkben, anélkül, hogy uralkodnánk a gyermekben.

A sokszor elhangzó „Már ezerszer megmondtam!” típusú közlések nem érik el a kívánt célt, különben nem kellene ezerszer elmondani. A bölcsődei nevelésben ezek a mondatok nem alkalmazhatók. Helyette kedvesen és határozottan figyelmeztetjük a gyermeket egy-egy szabály betartására, és arra, hogy elvárjuk tőle a kívánt viselkedést.

Gyakran teljesen érthető és elfogadható, ha a kisgyermek a játékba visszatérés izgalmától fűtve a mosdóban elfelejt megfésülni, és már szaladna a csoportszobába. Ebben az esetben felajánljuk neki a fésülködés lehetőségét (Szeretnél megfésülni?), figyelmeztetve őt az elvárt viselkedésre, vagy felhívhatjuk a figyelmét az elmaradt fésülködésre. (Nem felejtettél el valamit?) Ezekben az esetekben a dorgálás, vagy büntetés a nem kívánt hatást váltja ki, a gyermek ellenállást fog mutatni az elvárásokkal szemben, mivel azt korlátozásként éli meg. Azonban a kívánt tevékenység végrehajtását követően ne felejtjük el nyugtázni, hogy sikeresen megoldotta a feladatot. (Szép lett a hajad!)

Nagyon fontos, hogy a kisgyermek viselkedésében mindig magát a cselekedetet (Ügyesen megfésülködtél!) és ne a gyereket (Most már szép vagy!) minősítsük. Utóbbi esetben felvetődik a kérdés: előtte nem volt szép?

Hasonlóan járunk el a zavaró magatartás megítélésakor is. Ebben segítségünkre lehetnek az én-üzenetek, és a hármas közlések is. Ekkor sem a gyereket minősítjük (Buta voltál! Rossz voltál!), hanem a tettet (Elszomorított, hogy dobáltad a mackód. Láttam, hogy összedöntöted Peti várát, és ez elszomorított, szeretném, ha segítenél neki újra építeni!). Ennek a technikának az alkalmazása nagy odafigyelést kívánt hallgatóink részéről, akik önmaguk is jobbra minősítő, kritizáló, elbátortalanító nevelésben részesültek gyermekkorukban akár otthon, akár a nevelési-oktatási intézményekben.

4. Tapasztalatok

A bátorító nevelés alkalmazásában talán a legnehezebb feladatot az jelentette hallgatóink számára, hogy megtanuljanak utasítások és tiltások nélkül nevelni. Ez teljes összhangban áll a bölcsődei nevelés elveivel is, ahol csak akkor tiltunk és utasítunk, amikor a gyermekek testi épségének megóvása a cél. A „Nem szabad...!” kezdetű korlátozó mondatok ezért nagyon ritkák. Helyette a kisgyermeknevelőnek azt kell elérnie, hogy a gyermekeknek eszébe se jusson olyat tenni, ami veszélyes lehet. A tizenhat bölcsődei csoportban végzett megfigyeléseink során egyértelmű volt, hogy a kisgyermek jól reagáltak a módszerre, csökkent a csoportbeli konfliktusok száma, a zavaró magatartást mutató gyerekek viselkedése pozitív irányban változott.

A bátorító nevelés alkalmazása nem csak a bölcsődében, hanem a családokban is ajánlott. Ezért szülők számára tréningeket szerveztünk, ahol elsajátíthatták ezt a nevelési technikát. Jelenleg a szülők kérésére a tréning folytatását tervezzük, ami megerősített minket abban, hogy a módszer tanulható, és sikeresen alkalmazható az otthoni nevelésben is. Visszajelzéseik alapján a módszer bevezetése sokat segített nekik azoknak a nevelési problémáknak a megoldásában, melyek eddig gondot, gyakran nézeteltéréseket okoztak a családon belül, vagy konfliktushelyzetet önmagukkal. A szülők és a hallgatók visszajelzései alapján a technika tehát jól alkalmazható a bölcsődés korú kisgyermek nevelésében.

Hivatkozások:

[1] Brezsnaynszky László (szerk.) : A bátorító nevelés alapjai. Segédanyag az individuálpaszichológia nevelési elveinek és módszereinek tanulásához. Altern Füzetek 10. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, (é.n.) 73-82.o.

[2] Miller, Alice: Kezdetben volt a nevelés. Pont Kiadó, Budapest, 2014. 72.o.

[3] Uo. 12.o.

[4] Brezsnaynszky László (szerk.) : A bátorító nevelés alapjai. Segédanyag az individuálpaszichológia nevelési elveinek és módszereinek tanulásához. Altern Füzetek 10. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, (é.n.) 34-39.o.

[5] A bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályai. Módszertani levél. NCSzSI, Budapest, 2012. 16.o.

[6] Brezsnaynszky László (szerk.) : A bátorító nevelés alapjai. Segédanyag az individuálpaszichológia nevelési elveinek és módszereinek tanulásához. Altern Füzetek 10. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, (é.n.) 42.o.

[7] Brezsnaynszky László (szerk.) : A bátorító nevelés alapjai. Segédanyag az individuálpaszichológia nevelési elveinek és módszereinek tanulásához. Altern Füzetek 10. Iskolafejlesztési Alapítvány, Budapest, (é.n.) 85.o.